

Izborni bumerang

Prof. dr Slaviša Orlović prihvatio se u knjizi Izborni bumerang, Fakultet političkih nauka BU, Beograd, 2015, nezahvalnog posla da pokaže kako je izborni sistem jedna od najvažnijih institucija, koja snažno utiče na oblikovanje ostalih političkih institucija predstavničke demokratije kao što su partijski sistem, parlament i vlada. Podsticaj za istraživanje izborne problematike dobio je od uglednog profesora Erika Herona, koji mu je bio mentor tokom studijskog boravka na Univerzitetu u Kansasu 2004/2005. godine.

Osnovni cilj ove monografije je da osvetli političke posledice političkih sistema na apstraktno-teorijskom nivou (opšteteorijska i uporedna analiza) i na konkretno istorijskom nivou (izborni sistem Srbije i njegove političke posledice). Posebni cilj autorovih istraživanja je da ukaže na određene procedure, konsekvence i efekte izbornih sistema, te da se na osnovu toga u javnosti podstakne rasprava o stvaranju uslova, mehanizama, pretpostavki za uspešnu reformu izbornog sistema Srbije.

U prvom delu „Izbori i izborni sistemi“ (19-34) autor je, nakon kraćeg osvrt na opšta pitanja izbora i izbornih sistema, posebno istakao važnost izbora kao instrumenta demokratije, značaj širenja biračkog prava, kao i pregled različitih komponenti izbornog sistema. On je ukazao na teorijski okvir unutar kojeg će se kretati njegova analiza od prvih tekstova M. Diveržea preko stavova Dagleasa V. Rea do studija A. Lipharta.

Drugi deo rada „Vrste izbornih sistema“ (str. 35-68) pruža uvid u vrste i tipologije izbornih sistema. Osim generalne podele na većinske i proporcionalne sisteme, autor objašnjava razlike između većinskog izbornog sistema proste većine i većinskog izbornog sistema apsolutne većine. Kod proporcionalnog sistema objasnio je sastavne delove koji čine razliku unutar tog sistema. Na kraju ovog dela, autor razmatra mešoviti izborni sistem, o kome postoje rasprave da li spada samo u kombinaciju većinskog i proporcionalnog, ili je izborni sistem sui generis. Preglednost i dokumentovanost ovog dela postignuta je i brojnim tabelama i primerima.

Treći deo pod naslovom „Političke posledice izbornih sistema“ je ključni, težišni i najobimniji deo knjige (str. 69-155). U njemu autor piše o političkim posledicama određenih izbornih sistema. Najpre je ukazao u kojoj meri izborni sistem utiče na sam tok izbora, kao što su izlaznost, odnosno odaziv birača na izbore, preko obaveznog glasanja sve do izborne apstinencije. Zatim, razmatra pitanje u kojoj meri izborni sistem utiče na ponašanje birača ali i na vođenje izborne kampanje. Veliku pažnju autor je s razlogom posvetio međuticaju izbornih i partijskih sistema. Nakon prikaza različitih tumačenja i interpretacija „Diverževog zakona“ i „Diverževih hipoteza“, posebno se razmatra uticaj izbornih sistema na strukturu parlamenta, njegovu reprezentativnost, predstavljanje žena i manjina, kao i na prirodu poslaničkog mandata. Posebno je osvetljen uticaj izbornih sistema na način formiranja vlada. Na kraju ovog dela obrađena su pitanja odnosa izbornih sistema i demokratije, posebno pitanja koliko su izbori fer i poštjeni, kao i pitanje izborne manipulacije i upravljanja konfliktima.

U četvrtom delu rada „Redizajniranje političkih institucija i modeliranje izbornih sistema“ (str. 157-190) autor se bavio pitanjem šta su političke institucije, zašto su one važne, koliki je njihov značaj za političke nauke, koja je razlika između starog i novog institucionalizma, šta nove demokratije mogu naučiti od starih demokratija u pogledu redizajniranja političkih institucija.

Peti deo rada „Izborni sistem Srbije i njegove političke posledice“ (str. 191-224) posvećen je analizi izbornog sistema Srbije. Autor je prvo osvetlio genezu parlamentarnih izbora u Srbiji 1990-2014. i „evoluiranje izbornog sistema“. Potom je ukazao na političke posledice izbornog sistema u Srbiji, nastojeći da se identifikuju potencijalni problemi, kako bi se za njih ponudila adekvatna rešenja.

Studija prof. Orlovića je kompleksna analiza izbora i izbornih sistema i njihovih društveno-političkih posledica. Ona predstavlja značajan doprinos našim naučnim saznanjima o izborima i izbornim sistemima u svetu i kod nas. Autorovi zaključci su valjano obrazloženi, a utemeljeni su na izvornoj građi i proučavanju stručne književnosti. Broj korišćenih izvora je veoma veliki, a način na koji su korišćeni odgovara najvišim standardima kritičkog mišljenja. Njegova razmatranja pokazuju lepo poznavanje klasične i savremene politikološke literature, dobru obaveštenost o stanju razmatranih problema u društvenim naukama, kao i sposobnost za samostalno rezonovanje. Treba naročito istaći da je knjiga napisana jasnim jezikom, tako da čitaoca na nenametljiv način dodatno obrazuje i informiše. Pored naučne vrednosti, ona ima praktični značaj, jer rezultati autorovih istraživanja mogu biti validna osnova za konkretno rešavanje otvorenih pitanja izbora i izbornih sistema u Srbiji.

<https://www.danas.rs/nedelja/izborni-bumerang/>